

Lékaři horolezeckého svazu a horské medicíny u nás

MUDr. Leoš Chládek

Předneseno na Pelikánově semináři v r. 2010

S rozvíjejícím se horolezeckým hnutím po II. světové válce se lékařským zabezpečením horolezectví začali zabývat většinou sportovní lékaři z té oblasti, kde horolezecká družstva nebo spolky byly. Po roce 1947 bylo ustaveno reprezentační družstvo a organizovala se soustředění ve Vysokých Tatrách. Jako jeden z prvních se medicínské problematice věnoval pražský sportovní lékař a šéf oddělení sportovní medicíny ve Spálené ulici, MUDr. Jaromír Wolf. Byl ročník 1919 a dalo by se říci, že byl zakladatel horské medicíny a zdravotních komisí horolezeckého svazu. Byl sám, občas někdy, když to bylo na Moravě, to byli další, například MUDr. Matějková z Brna, pak doktoři v Tatrách, ze Slovenska, ale bez jakékoli větší organizovanosti. Lékař se jenom staral o horolezecký výkon, uskutečňovaný v Československu, v Tatrách, na písku, avšak nikam do ciziny se nejzdilo.

První výpravy do zahraničí se uskutečnily na Kavkaz a v roce 1965 a 1967 se podařilo zorganizovat první dvě celostátní horolezecké expedice do Hindúkuše. Na první byl jako lékař MUDr. Wolf, na druhé MUDr. Zdeněk Vlč, ftizeolog z Ostravy. S MUDr. Jarmilou Matějkovou a MUDr. Tomášem Pračkem z Olomouce to byli čtyři lékaři, kteří se jako první organizaci zdravotnického zabezpečení v horolezectví věnovali.

V podstatě se nekonaly žádné schůze a neexistovala žádná zdravotní komise. Ta vznikla až v roce 1968, jejím předsedou byl MUDr. Wolf a členy byli zmínění doktoři.

První dvě expedice do Hindúkuše byly úspěšné, nikdo nezahynul, ale dostat se někam do vysokých hor byl stále velký problém. Až v roce 1968, když bylo politické uvolnění, tak se začalo něco dít. Slováci vymysleli Nanga Parbat a byli v roce v roce 1967 neúspěšně poprvé na Nanga Parbatu. Byl s nimi MUDr. Igor Miko z Vysokých Tater. V roce 1968, pokud vím, nikdo nikam nevyjížděl, než maximálně nějaká skupinka na Kavkaz, ale v roce 1969 byly dvě poměrně významné akce: Slováci vylezli na Nanga Parbat, první osmitisícovka (Orolín a Fiala), tam byl s nimi jako doktor MUDr. Igor Miko, dopadlo to výborně, nikdo tam nezůstal a velká sláva atd. V tomtéž roce po monsunu to byla liberecká expedice do Himalájí, kde jsem byl jako lékař. V podstatě jsme jeli do Indie – do indického Himaláje, chtěli jsme do Gharwálu, ale až v Indii na zastupitelství jsme díky...

To byla taková dobrá doba, kdy všichni byli otevření, vstřícní, přející, něco jako jsme zažili kolem roku 1990, ono to zase pak brzy vyprchalo jako tady... Tak tehdy v roce 1969 nám v Indii šli strašně na ruku a říkali „tak proč když už jste tady, tak co byste chodili kousek do Gharwálu, jedte do Nepálu“. A tak jsme se dostali díky tomu do nepálského Himaláje. Tam jsme byli první, tam před námi nikdo od nás nebyl než nějakí turisté. Bylo to samozřejmě všechno složité, s papírama, a tak dále. Dostali jsme se tam, šel s námi nějaký diplomatický úředník, jmenoval se Lukeš, a ten nám zařídil na ministerstvu zahraničí permit a mohli jsme si vybrat ze čtyř nebo pěti hor, které v tu dobu ještě nebyly obsazeny. Permit od nepálské vlády byl dáván pro jednu expedici na jednu horu za období, před monzunem a po monzunu. Takže Chroust (Vladimír Procházka) s Lukešem vybrali Annapurnu IV, a tak jsme se tam slavně dostali a úspěšně vylezli na vršek, všichni jsme se vrátili.

V té době, a tentýž rok byla ještě parta na Sahaře, s nimi MUDr. Machálekⁱⁱ, lezli na Hoggaru nějaké kopečky, nějaké skály v poušti. A potom už bylo Peru v roce 1970, to bylo v dubnu – květnu, v květnu už všichni zahynuli i s MUDr. Ulvremⁱⁱⁱ, chirurgem z Jičína.

Já jsem tam mohl být také, neboť mě lákali, protože na Annapurně mně to celkem šlo. V té době sportovní doktoři, jako byli Wolf nebo Matějková, a Vlč, už byli starší. V podstatě byli jako lékaři pro základní tábor, to znamená v těch čtyřech pěti tisících metrech. Já jsem byl skoro první z lékařů, který byl schopen vylézt výše než do prvního výškového tábora. Předpokládalo se, že by se měl lékař pohybovat po trase výstupu a tam ošetřovat horolezce ve výškách. Neměl by jenom sedět v základním táboře, kde měl rozvinutý lékařský stan pro ošetřování.

Takže tehdy to tak nějak začalo a potom pokračovalo stále dál, tím pádem vlastně už se ten Wolf a Vlč z toho nějak vyšachovali, z účasti na těch expedicích a na těch výletech do vysokých hor a samozřejmě se zase účastnili reprezentačních akcí UIAA, a tak dále.

Po roce 1969 se ještě několik part postupně ještě někam dostalo. S jednou partou byl MUDr. Charousek z Prostějova, pak byl s jednou partou MUDr. Bohouš Karásek, internista z Jablonce na Kalance a MUDr. Miroslav Novotný na Manaslu.

V té době se už hodně jezdilo do Sovětského svazu, na Pamír a na Altaj, jezdilo víc skupin a víc doktorů a už byla zdravotní komise ČHS a už jsme nějaký ten rozum a zkušenosti pochytily. Ze začátku jsme v podstatě nic nevěděli, jak se dělá aklimatizace, o výškové chorobě, protože literatura dostupná nebyla a internet v té době byla neznámá věc. Vše se podávalo ústně. Když někdo měl někam jet, tak se udělala komise nebo rada, zdravotní komise horolezeckého svazu, sešli jsme se a toho člověka jsme nějakým způsobem nalévali, co všechno má mít sebou. Psali seznamy léků a jak co na co dávat, když bude výšková choroba a edém plic a co s tím dělat. Dbali jsme na to, aby všichni měli lékařské vyšetření, kardiologické vyšetření, zátěžový test.

V roce 1973 se vymyslelo, že se pojedje na Makalu, že se tam našla nějaká dobrá cesta na prvovýstup,... To už jsme věděli, že existuje určité procento lidí, horolezců, kteří dole dovedou lézt nejtěžší věci, ale jak se dostanou nad 5000 metrů, tak jsou vyřízení, protože nemají fyziologicky na to, aby jim nějaká aklimatizace proběhla. Nejsou schopni účinkovat ve vysokohorských podmínkách, je to disciplína, která je pro ně tabu. A tak, aby se tohle nestávalo, tak se jezdilo do vysokých hor do Ruska, do tehdejšího Sovětského svazu, většinou na Pamír a tam se lidé zkoušeli. Finančně to bylo výhodné. Z účastníků se se potom vybralo reprezentační družstvo, které jelo do Himalájí. Například v roce 1972 jsme byli na alpiniádě na Piku Komunizmu, bylo nás dvacet, z toho pět špičkových lezců odpadlo. Odpadlo ale také z těch důvodů, že v Rusku to bylo tak zařízený, že z Čirkity v údolí v 1700 m nás stěhovali do základního tábora, který byl asi čtyři tisíce a něco, vrtulníkem.

Tak jsme se pasívně dostali do 4200 m a během 24 hodin několik lidí s příznaky těžké horské nemoci zase muselo dalším vrtulníkem odletět dolů. Chtěli jsme a žádali jsme po Rusech, abychom šli pěšky, jenomže to nešlo. A nešlo to proto, že už tehdy, trvalo to 40 let, tam byli basmači^{iv}, něco jako partyzáni. Islámské země se nikdy neztotožnily se sovětským komunismem a obyvatelé utíkali do hor. Aby jim neutíkali do hor, tak jim tam spálili a zničili všechny mosty přes horské potoky a řeky, zničili kišlaky^v a vesničky. Z vrtulníku jsme, jako archeologové někde v Peru, viděli jen základy, žádné vesnice a nic tam již nebylo. Nebylo

možné jít pěšky zespodu až do základního tábora, aby parta nabyla nějakou aklimatizaci. Věděli jsme už tehdy, že je ekonomičtější než posílat do Himalájí dvacet lidí a z toho pět nebo deset tam nebude schopno tam vůbec nic lezecky dělat, je lepší ty lidi vyzkoušet. To se dělalo od roku 1972. To byly takové dřevní doby horolezeckého svazu. Dělali jsme školení, snažili jsme se, aby byl v každém oddílu zdravotník. Snažili jsme se ve spolupráci s okresními sportovními lékaři, aby výkonní lezci byli pod lékařskou kontrolou. To krásně fungovalo a fungovalo to také všechno proto, lépe než dneska, řekl bych, protože když chtěl za komunistů někdo někam odjet do hor, například do Alp, tak musel splňovat určité předpoklady. Musel chodit na schůze oddílu, lézt s oddílem. Mělo to určitou poslušnost, v oddílech byli cvičitelé, což dneska už všude nebývá. Tehdy byly všechny zájezdy a akce lékařsky zabezpečeny. To dneska již není, protože když chcete jet do Alp, tak se domluvíte s kamarádem, sednete do auta a jedete. Nikdo vás nehledá, nikdo po vás nic nechce, jestli něco máte – nemáte, zda umíte chodit v horách. Dneska je svoboda, má to i své negativní důsledky, a proto je poměrně dost průšvihů v horách. Rakouští a italsí záchranáři v Alpách vždycky říkají, „ti Češi jsou blbě vybaveni, nemají rozum atd.“ Takže to byla tahle doba.

Koncem 70. a 80. let, se do party nás řečníků, kde se toho moc nenapsalo, dostal MUDr. Ivan Rotman. To začala nová éra, kdy se všechno psalo, kdy se písemně různé problémy probíraly, dokumentace se pořizovala, jezdilo se na semináře atd. atd. V té době také v horolezectví pracovali hodně MUDr. Zdeněk Konrád z Prahy, MUDr. Vít Švancara, záchranář, který udělal spoustu krásných přednášek, brožurek, s obrázky a malůvkami. Z Brna to byl MUDr. Tomáš Skříčka, pak to byla MUDr. Andrea Pelikánová, která loni nešťastně zemřela, taktéž MUDr. Ladislav Holub z Trutnova. K těm, co skončili špatně, taky patřil MUDr. Jiří Pelikán z Jablonce, po němž se naše semináře jmenují. Bylo to v roce 1988, co zahynul na Annapurně a tu jeho smrt bych tady připomněl: tam šli na vrchol tři chlapi. Ti dva, ještě s dalšími, byli před Annapurnou v Rusku na aklimatizaci, byli měsíc v Rusku, tam se perfektně aklimatizovali, pak odletěli do Nepálu, Jirka Pelikán s nimi. Jenže Jirka s nimi odletěl od operačního stolu na chirurgii v Jablonci. Měl handicap, protože ti dva byli aklimatizovaní a on ne, a jak se dostal do velké výšky, tak měl problémy. Při výstupu na vrchol se opozdil a není známo, co bylo příčinou jeho pádu. Je to taková věc etická, kterou bych připomněl, protože já jsem zažil několik generací horolezců a mohu říci, že ty první („ta první skupina“), což byli chlapi starší než já, kterým je dnes kolem 80 roků, ale byli z jedné party, z jedné oblasti a byli šití. Všichni se snažili, aby se vylezlo na vršek, a když se na ten vršek vylezlo, tak jsme všichni měli radost a všichni jsme byli šťastní, že se to podařilo.

Ale jinak to bylo už za těch dalších expedic, kterých jsem se zúčastnil, například v roce 1976 na Makalu nebo 1984 na Lhoce Šar nebo 1987 na Everestu, kdy ti, kdo se nedostali na vršek, tak byli strašně nešťastní. Spokojení z expedice byli jenom ti, kteří vylezli na vršek, Gálfy jako vedoucí výpravy a já, protože to bylo úspěšné a nikomu se v podstatě nic zlého nestalo a všichni jsme se vrátili domů. To byl ten obrovský rozdíl, a to nejen z toho, že byla ta radost, ale i tam začala chybět ta potřeba, pomoci kamarádovi, který je na tom špatně a eventuálně kvůli tomu obětovat i svoji ambici, aby se ten, který je na tom zle, z výšky a objektivních příčin, dostal živý a zdravý dolů. To už tady přestalo být. To je právě ta věc, kterou můžete číst v knihách o Everestu, kdy se tam překračují mrtvoly a někdo tam leží a ještě dýchá, ale já chci jít na vršek, a ten mě nezajímá, ten je z jiného družstva atd. To je prostě komerce a taková všeobecná mentální degenerace bílé rasy, která mně z toho vychází.

Před čtyřiceti lety nás bylo čtyři nebo pět a teď je vás v seznamu kolem stovky, což je vynikající. Vědecká, odborná úroveň je nesrovnatelně vyšší, víte všechno o výškových nemocech, omrzlinách, problémech v tropech. Jenomže málokdo z vás se dostane s nějakou solidní partou někam, aby toto mohl uplatnit, protože dneska už v podstatě je všechno jiné, všechno je komerční. Všechno je drahé, a nikdo není ochoten vám k tomu moc přispět, protože se musíte živit a musíte chodit do práce atd. Všechno je jinak a spíše je tady pro ty lezce, kteří tam jedou, k dispozici jenom ta vaše odborná a literární činnost, eventuálně nějaký výcvik lidí záchrannářského charakteru, kteří tam jsou potom ochotni nebo schopni dělat v expedicích jakousi týlovou zabezpečovací práci.

Ze Slováků, kteří se ještě zúčastňují akcí, byl MUDr. Karol Gurský z Prešova, vynikající lezec byl MUDr. Dívald z Bratislavy, který byl právě taky taková štika, podobně jako Jirka Pelikán. Oni přesně nevěděli, zda jsou na expedici jako horolezci nebo doktoři a snažili se co nejvýše, aby byli úspěšní, dostali se na vršek a nakonec Jirka Pelikán, myslím, že to byl jeden z těch důvodů, proč vlastně tam tak nešťastně na Annapurně I spadl. Jiná taková slavná horolezecká smrt byl MUDr. Cicvárek, který spadl na Mont Blancu.

Měl bych se také zmínit o MUDr. Vladimíru Noskovi, který jako obrovský fyziologický talent, nic zlého netušíc, jel s horolezeckou partou na Everest ze severu. Najednou nikdo nebyl k dispozici a on měl šanci a vylezl na vrchol Everestu. Od té doby ale, to je taková legrace, říká „co já bych v těch Himalájích ještě dělal, když už jsem byl na Everestu“. Tak vlastně vymyslel, že vyleze na všechny nejvyšší kopce všech světadílů, což se mu povedlo. Vzali ho sebou na Jižní pól, na ten Jižní pól tedy nedošli, ale on na nejvyšší kopec v Antarktidě v pohodě vylezl. Je to člověk fyziologicky nesmírně nadaný a po všech stránkách vynikající. Je to prostě „přírodní útvar“: Vladimír Nosek, Jablonec, primář, gastroenterologie.

V horolezeckém životě jsem měl velké štěstí, že vlastně jsem nikdy nebyl na výpravě, kde by někdo zahynul anebo někdo zemřel z důvodů lékařských, na výškovou nemoc atd., to se vždycky podařilo nějak spravit, zachránit díky těm zkušenostem, které jsem já dostával nebo bral od těch zkušenějších, od MUDr. Wolfa a potom z literatury. A potom z vlastních zkušeností, protože hned při první expedici, co jsem byl, na Annapurně IV, se výšková choroba vyskytla u dvou lidí. Jeden měl edém plic, léčen kyslíkem, kortikoidy, kardiotoniky, furosemidy atd., dostal se z toho. Dolů to bohužel nešlo, protože se to stalo v základním táboře ve čtyřech tisících metrech. Druhý podobný případ se mi stal na Everestu, kde podobným způsobem, když přišel do základního tábora, onemocněl herec Bořivoj Navrátil. V roce 1987, když jsme byli na Everestu, tak současně s námi byla skupina slovenského filmu z Koliby, kde Ferko Dostál, slovenský chytrý, moudrý horolezec, měl životní touhu udělat první hraný film v Himalájích. Byli tam s nimi herci profesionálové a slovenských pár, jedna nepálská herečka, nebo indická a tři čeští herci a z toho jeden byl právě Bořivoj Navrátil. Ten, když přišel do základního tábora, měl během 24 hodin těžkou výškovou chorobu, edém plic a byl na tom velmi špatně, léčil jsem ho tam také pár dní, než se zorganizoval sestup. Sešel do Pheriče, dali ho na kyslík v přetlakové komoře, pak už se dostal domů, přežil to dobře. Akorát, to bylo v roce 1987, díky tomu, co tam viděl, tomu buddhismu a hinduismu, stal se z něho buddhista, vyhodili ho z fakulty AMU, za rok, naštěstí už byla revoluce, tak se tam potom vrátil, do dneška tam je.

Na expedicích byly také časté omrzliny, většinou nebo vždycky dopadlo dobře. Opakovaně se mi pak stalo, že mně někdo do Liberce volal odněkud z ciziny, třeba z Alp, že jsou omrzlí, tak přijeli a byli u nás na ortopedii v Liberci. Nikdy jsme nemuseli amputovat.

Jednou na Everestu jsem měl příhodu, že vedle nás byli Španělé, z Baskicka. Byli jsme z jižní strany, byla tam s nimi mladičká doktorka a jeden Španěl strašně omrzl, a taky jsme ho pomáhali stahovat dolů. Ta mladičká doktorka v životě neviděla omrzliny, tak jsem tam chodil ošetřovat, koupat, píchal jsem mu vazodilatancia do tepny. Španělé chtěli organizovat odsun vrtulníkem, říkali, kam by ho dali, ve Španělsku nikdo s omrzlinami nic neumí, tam nikdo v životě snad omrzlý nebyl, tak my ho pošleme vrtulníkem, letadlem, do tvé nemocnice, když ty to tak umíš léčit, tak tvoji kamarádi, co tam jsou, to budou umět stejně. A teď, to bylo v roce 1987, já jsem v té době pracoval v Jedličkově ústavu v Liberci, na ortopedii, která byla v tom baráku. Teď jsem si představil, že ten chlap pojedede přes půl zeměkoule a z Prahy ho odvezou sanitkou do Liberce a na našem oddělení starého typu, hrozném, byly dva sedmnáctilůžkové pokoje, potom tam byly asi dva nebo tři, polovička byla ženská, polovička mužská, ti chlapi měli sedmnáctilůžkový, potom asi čtyřlůžkový a šestilůžkový. Čili on by se dostal z toho Nepálu do tohoto zařízení, tedy záchody a koupelna někde na chodbě atd. Tak jsem si říkal, to by byl průser mezinárodního charakteru, protože by za ním přijel španělský vyslanec z Prahy, to prostě nejde. Takže jsem jim říkal, víte co, zavezte ho do Chamonix, tam mají s těmi omrzlinami veliké zkušenosti a příbuzní to budou mít ze Španělska blíže. Tak to taky skončilo. Dneska už by to šlo, dneska ty špitály jsou jiné, jsou všude nadstandardní pokoje. Dneska, kdyby se vám takové věc přihodila v Nepálu, klidně to můžeme zorganizovat v tomto státě, ale v roce 1987 jsem se naprosto zhrozil, když jsem si představil, že by ten Španěl přišel do toho zařízení, kde jsem se živil.

Poznámka MUDr. Jany Kubalové: „... k tomu, jak je všechno jinak: že spíše dnes děláme kurzy a učíme lidi, tak je to pravda. Ale tak základna, ze které lidi jezdí do hor, je podstatně větší, než bývala, že nám nic jiného nezbyvá, než je to naučit předem. A dneska doktor v expedici – pro toho místo není. Takže nezbyvá, než dělat ty kurzy, kurzy první pomoci, přednášet o výškové nemoci, že si lidi něco z toho odvezou.

Všechno je jinak, je jiná doba, jiná organizovanost. Před třiceti, čtyřiceti lety, kdo nechodil na schůze, kdo nechodil na skály, kdo neměl první nebo druhou výkonnostní třídu... Napřed musel lézt dvojky, trojky, potom jeho cvičitel ho pustil někam výše. Každý měl cvičitele, mělo to posloupnost. Dneska je to úplně jinak, dneska si každý koupí špagát, úvazek a karabinu, ukažte mi, kde tady máte něco nejtěžšího, a já na to jdu. Prostě je to všechno jinak. To je jedna věc. Druhá věc je, že technika se taky změnila. Když si člověk vzpomene, s čím my jsme lezli nebo dělali před čtyřiceti lety, kdy ještě nebyla vynalezena karimatka, jak jsme mrzli ve výškových táborech, to byla naprostá hrůza. První věc, co jsem udělal, když jsem se vrátil z Annapurny, že jsem přes známé dal dohromady marky a koupil jsem si spací pytel z kajčího peří, z Francie, to stálo asi 300 marek, to byly tehdy strašný peníze. Do toho jsem investoval, co jsem mohl, protože takové hrůzy, co tam člověk v noci zažil, v tom ledu, kdy byl vlastně přimrzlý vždycky k té spodině, kdy jsme měli maličké molitanové matračky, které jsme si tak dali akorát trochu pod záda. Špatné spací pytle, špatné stany. Tehdy ještě nebyly vynalezeny goretexy, nebyly osmy, nebyly úvazky, slaňovalo se přes záda, přes zadek. Situace naprosto, diametrálně jiná, to se s dneškem nedá vůbec srovnat.

Fakt je ten, že díky Ivanu Rotmanovi a Janě Kubalové, která v roce 2007 vedení lékařské komise horolezeckého svazu převzala, a před dvaceti lety založené organizaci^{vi}, má zdravotnická – lékařská komise svazu a horská medicína u nás vysokou úroveň. V málo okolních zemích je to srovnatelné, v Polsku určitě ne, na Slovensku také ne. Ze schůzek se slovenskými horolezci vím, že tam toto chybí, systém a dokumentace, široký dopad do všech okresů republiky. Na Slovensku je to všechno lokalizované v Tatrách, kde jsou doktoři, kteří tomu rozumějí. Ivan Gálfy pořádá každý rok setkání účastníků všech expedic na některé horské chatě. A v říjnu minulého roku, nás tam bylo hodně, ze všech těch expedic, co vůbec existovaly, kdo ještě je na světě

Poznal jsem několik typů horolezců a dva extrémní, jako jsou třeba Jožo Psotka^{vii} a Joska Rakoncaj. Rakoncaj vždycky měl v mozku nějaké světélko, a když viděl, že je na tom špatně, tak se dovedl vrátit. A i když na Gašerbrumech byl kousek pod vrškem, viděl, že na tom není fyzicky dobře a vrátil se. Blikalo mu tam to světýlko. Kdežto Jožo Psotka, ten šel prostě na doraz a vůbec nemyslel na to, že by se měl vracet, už několikrát předtím, než se mu to stalo na Everestu, ho stahovali, ve strašně špatném stavu, z výšek dolů, a na tom Everestu to tímto způsobem asi tak nějak skončilo. Čili jsou takové povahy, nebo takoví lidé v horolezectví, že kdo nemá tu lampičku, která řekne hochu je to špatné, konec, dost, zpátky, nevrátíš se jinak, kdo to nemá, má malou šanci na přežití.

Karel Schubert^{viii} zůstal na vršku, pod vrcholem Makalu. Byl to šikovný gymnasta, Pražák, silný chlap, který byl takový zvláštní. Byl pomalý, na horách šťastný, furt si zpíval. Když byl v partě, která měla vynést něco do druhého, třetího tábora, tak on tam vždycky došel, vždycky tam přišel v pohodě, ale o půl hodiny později, a ti, co byli s ním, byli na něho naštvaní, protože šlapali cestu, byli vpředu, dávali fixní lana. Karel Schubert přišel posléze, udělal, co měl, ale nebyl v první linii. Když byl první pokus o vrchol, tak nedopadl dobře, protože byl vysoký sníh. Vrátili se a rozhodovalo se. Na Makalu v základním táboře jsme byli 72 dnů, katastrofa, strašně dlouho. To znamená, že všichni měli zahuštěnou krev. Když jsem někomu bral krev, byla jako olej, vůbec nekapala. Byly problémy s drobnými plicními emboliemi, Sylva Talla měl potom prokázanou plicní embolii v Káthmándú. Orolín měl trombózu žil, dodnes má trvalé následky. Lidi se vrátili z prvního výstupu, byli trošku omrzlí, trošku špatní a teď se mělo vybrat, kdo ještě by byl schopen jít za pár dní na druhý útok. Vybralo se pět lidí, kteří ještě byli schopní, nebyli omrzlí, byli ve formě a prostě mohli. Z těch pěti lidí se nakonec do vrcholového útoku, do posledního tábora dostali tři. Krišák, Orolín a Schubert. Protože jsme věděli, že zabezpečení zpáteční cesty je špatné, tak jsme se domluvili se Španěly, kteří šli na Makalu jinou cestou, Japonskou cestou, že by se vraceli, ti chlapi, kteří přijdou na vršek, tou španělskou cestou po jejich táborech, ale že by sebou vzali také nějakého Španěla. Takže bylo to udělané tak, bylo zesynchronizované dokonale díky vysílačkám, že dva Španělé šli španělskou cestou, našich pět, dva odpadli, tři se dostali do posledního tábora pod vrcholovou pyramidu a Španělé tam přišli dva, jeden odešel dolů a zůstal tam jeden, Jose Camprubi se jmenoval. Ti čtyři chlapi se tam vyspali v jednom malém stanu, a ráno šli na vršek. První šel Orolín, přešel nejtěžší místo, tam někde spadl a pohmoždil si stehno a vrátil se zpátky, protože věděl, že už to na vršek ostatní vylezou, protože jim tam nechal fix. Ti tři vylezli na vršek, Camprubi s Krišákem na jednom laně, a když už se vraceli z vršku, tak potkali Schuberta, který teprve šel nahoru. Chtěli na něj chvíli čekat, ale on říkal, ne, já budu tam ještě fotit. Vrátili do posledního tábora. Schubert posléze večer přišel na tu ostrou hranu, kterou tehdy přešel první Orolín a nechal tam fix, ale bál se, byl unavený asi, špatný, a nechtěl., že tam zabivakuje. No a zmrzl. Asi po třech letech

ho našli v ledu, inkorporovaného. Takže s tím se nedá moc dělat. Nikdo nemohl vyčítat těm lidem, kteří šli z vršku dolů, bez kyslíku samozřejmě, že by měli jít druhý den nahoru a někoho tahat, to ve výšce nikdo není schopen udělat. Kdyby byl dostatek jiných lezců v dobré zdravotní kondici, tak by tam nebyl Schubert od vedoucí expedice nikdy nominovaný. Už kvůli té pomalosti. Ale on byl šťastný, byl takový, zvláštní, a myslím si, že tam ta pomalost hrála roli, takový svůj byl, nenechal si od nikoho nic moc říct... Ale jinak to byl milý a příjemný člověk.

Ve vysokých horách je s jistěním problém. Cicvárek se zřítíl na Mont Blancu. Ve vysokých horách snad není ani dobré se vůbec navazovat na lano, tam je lepší chodit sólo, protože reakce člověka jsou strašně pomalé. Stojí za to se fixovat na těžkých místech, a to tak, že jeden leze, klasicky, a druhý ho jistí, tak jak se to dělá na výšvihách na Everestu normálkou z Jižního sedla. Ale ono to všechno dlouho trvá, než se člověk odjistí atd. Já jsem zažil na Piku Komunismus^{ix}, šel jsem s Kounickým^x, nebožtíkem, ten zahynul na Makalu v roce 1973. Když jsme přišli na vrcholový hřeben, který byl ostrý, tak kousek před námi šli dva Rusové. Než jsme vylezli prudkou strání na vršek, byli tam ruští instruktoři a ti říkali, navažte se, navažte se. My lano ani neměli sebou, takže jsme řekli jo, jo, jo, tady nahoře to hodíme. A ti Rusové poslouchali, navázali se, vylezli na hřebínek, byl takový ostrý, takže jednu nohu napravo, druhou nalevo a tak dále. Jeden z nich uklouzl, spadl, ten nezareagoval dobře, byli na laně svázání, neskočil na druhou stranu a teď jsme jen viděli, jak padají, vždycky jeden spadl, tím lanem vytáhl druhého do vzduchu a tak dále, až se umlátili, oba dva se zabili. Kdyby bývali byli nenavázání, tak se zabil jeden nebo možná vůbec nikdo. Mohl se s cepínem někde... Takže v těch vysokých výškách je jistěním dost problematické.

Přeji vám, ať se dostanete do Nepálu, do vysokých výšek, je to paráda, čím dříve tam někam přijdete, tím více tam ještě slušného něco zažijete. Bavili jsme se právě o tom, jak dneska je to úplně jiné, než to bylo před pár lety. Když jsme tam byli před čtyřiceti lety, bylo všechno naprosto jinak. Dneska přijet do Káthmándú a nejít v hospodách, to si člověk vůbec nedovede představit. Tak dobře se člověk nikde nenají a krásně jako v Káthmándú. Když jsme tam byli poprvé, byl tam jediný hotel, který vedl ruský bělogvardějec Boris Lisaněvič. Ten učil nepálského krále nebo několik králů po sobě, jak tam šli, evropské etiketě, co se dělá, když se přijímají vyslanci, protože to měl zažité z carských dvorů. Měl jediný hotel v Káthmándú, kde jsme samozřejmě nebydleli, neboť jsme neoplývali tolika penězi, abychom si to mohli dovolit. My jsme si vlastně v Káthmándú vařili sami. Tam nic nebylo, žádná hospoda. Tu a tam jsme něco koupili, měli jsme bágly věcí, byli jsme chudí, na prachy, takže jsme si vařili v Káthmándú sami. Na to když si vzpomenu, jsem dodneška frustrovaný, tam jsme jedli nějaké žrádlo z Vítany Byšice. Tam se všechno změnilo. Dneska se chodí trek kolem Annapuren a není žádný problém^{xi}. Ale tehdy to bylo tak, že když Číňané anektovali Tibet, utekla spousta tisíc Tibeťanů do Nepálu a do Indie, z Tibetu pryč. A do oblastí, které se jmenují Manang a Mustang, to jsou ty dvě oblasti, za Annapurnou, kam utekl kmen Kamba. To byli vysocí chlapi proti nízkým Nepálcům, s dlouhými dredovatými vlasy, úplně jiní. Měli matriarchát, to znamená, ženská si vzala všechny bratry, měla pět manželů, děti byly uznávané toho nejstaršího nebo tak. Ten systém – bylo filozoficky udělané, jako je to v katolické církvi, aby se nedělil majetek – tak majetek zůstal u té ženy. Byl to zvláštní kmen, občas ti chlapi šli do Tibetu a tam podřezávali Číňany, byl z toho průšvih. My jsme s nimi ještě vycházeli celkem dobře. Ve vesnici Chame^{xii} [čti: čame] byl most a na něm bylo napsáno „děkujeme nepálskému králi, že nás tady nechá volně žít, svobodně žít“ A od toho místa už to bylo těch Kambů, kteří zabrali území Manang – Mustang a žili si tam. Nesměl tam přijít nepálský voják, jinak ho podřezali. Před námi několik

roků tam byli Japonci, ti Tibeťané si to ještě nějak pamatovali z Druhé světové války, neměli Japonce rádi. Japonci původně chtěli jít na „trojku“ a Kambové je chtěli povraždit. Měli vysílačku, přišla plně ozbrojená rota nepálských vojáků s kvérama a ty japonské horolezce stáhli na území, které ještě ovládal nepálský král. Několik roků po tom, co my jsme tam byli, si nepálský král pozval atamana z Manangu, z města Muktinath, do Káthmándú, tam ho takzvaně hostil, zavřel ho do zlaté klece a díky tomu vlastně teprve získal nepálský král kontrolu nad Manangem a Mustangem, protože měl v zástavě, v zajetí, ty atamany Kambů. Od té doby už je to volné, už se tam může, už se Kambové zklidnili, a už se tam chodí bez nějakých velkých problémů.... Je to asi sedm, osm dní pěšky z Pokhary. Aby se tam dostal větší počet lidí, je dost problematické. Tehdy ještě vrtulníky nebyly... My jsme byli od Muktinathu, což je poutní místo, asi pět nebo deset kilometrů, a vůbec jsme tam nešli, protože k nám přijel do základního tábora ten ataman a říkal, tak necháme vás tady. My jsme mu dávali dárky a tak dále, cigarety a tak. Necháme vás tady, ale nebudete se nikam hýbat, až to tady vylezete, tak běžte zase tudy zpátky, ale žádné abyste nám tady chodili po Manangu. Byli jsme tam z jejich dobré vůle.

V základním táboře pod Annapurnou jsem zažil krásnou příhodu. Samozřejmě, že když se chodí s takovými expedicemi, že všichni přivezou svoje příbuzné a nemocné. Takže tam jsme jednou ošetřovali dva chlapy, kteří šli s předovkou, s puškou z roku „cvaj“, na medvěda a střelili ho, poranili, nezabili. Ten medvěd se postavil na zadní, bylo to ve svahu, tak je dohnal, nahnal si je na okraj a začal je fackovat. Byli strašně pomlácení, něco jsem zašival, něco dokonce sádroval, nějakou zlomeninu. Když jsme se potom vraceli, tak u cesty čekal jeden z těch chlapů, co to přežil, už byl dobrý, vítal nás tady nepálský pozdravem, pak otevřel ruku, a měl v ní vajíčko. A všichni se mohli zbláznit, říkali, ty by ses tady krásně uživil. Dostáváš tolik vajec, že se nemůžeš doma koupat ve vaně, protože ji máš plnou vajec a v Nepálu bys dostal jedno vejce. A ještě nám k tomu dal takovou okurku. A my jak jsme byli z té konzervované stravy, tak jsme tu okurku rozdělili na devět kusů a každý jsme to hned snědli. Byla taková kyselejší, ale v noci jsme potom strašným způsobem zvraceli, nějak nám to neudělalo dobře. V tom základním táboře ještě jednou také, přijel Kamba s manželkou nebo se ženskou nějakou, a ta měla vykloubenou dolní čelist. Asi dostala nějakou ránu od něho a měla vykloubenou dolní čelist. A to se krásně reponuje, že ano, posadí se dolů, dá člověk palce na stoličky, zatáhne se a ono to tam skočí. To byl efektní výkon, paní hned slzy v očích a všichni šťastní, udělali jsme si tam celkem dobrou pověst.

Na závěr bych řekl, z těch zakladatelů naší „horské medicíny“ žije, myslím, jenom paní doktorka Jarmila Matějková v Brně. Poslední akce MUDr. Zdeňka Vlče byla cesta s výpravou do Peru po tragédii pod Huascaránem v roce 1970. Léta vedl Bezpečnostní komisi Českého horolezeckého svazu, která se zabývala bezpečností horolezeckého materiálu a horolezeckými úrazy. Věčná sisyfovská snaha evidovat horolezecké úrazy!

Takže to je všechno, děkuji za pozornost.

Ze záznamu zapsal a upravil MUDr. Ivan Rotman (10. 12. 2014).

ⁱ 1965 první československá expedice do Hindúkuše v Afghánistánu (prvovýstup na Koh-e-Hevad (6849 m), Koh-e-Qala Panja (6280 m), Koh-i-Uparisina (6210 m), lékař: MUDr. Jaromír Wolf).

1967 2. čs. expedice do Hindúkuše, druhý výstup na hlavní vrchol Tirič Míru po prvovýstupu SZ hřebenem, prvovýstup na západní vrchol (7487 m), lékař: MUDr. Zdeněk Vlč.

ⁱⁱ 7. 12. 2012 zemřel ve věku 85 let MUDr. Miloš Machálek. Šedesát let pracoval jako internista v Liberci a Frýdlantu, mnoho let jako primář. Jeho rukama prošlo mnoho pošramocených lezců. Celý život miloval přírodu, horolezectví, do posledních let lezl po skalách. Byl dobrý kamarád a užil si života jako málokdo (kamarádi z TJ Český Ráj).

ⁱⁱⁱ MUDr. Svatopluk Ulvr. * 18. 07. 1936. † 31. 05. 1970, Andy – Huascarán

^{iv} Basmači: příslušníci protibolševických skupin ve Střední Asii po bolševické revoluci v Rusku. Jejich hlavní síly byly poraženy Rudou armádou, zbytky definitivně likvidovány v roce 1933.

(http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=7829&title=basma%E8i)

^v Osada, vesnice ve Střední Asii, zimní tábor kočovníků v Afganistánu a Íránu

^{vi} 1990 Sekce horské medicíny v České společnosti tělovýchovného lékařství, 1992 Společnost horské medicíny

^{vii} Jozef Psotka (* 12. 2. 1934 – † 16. 10. 1984, Mount Everest). Slovenský horolezec, ve své době nejstarší člověk, který dosáhl vrcholu Mount Everestu bez kyslíkového přístroje.

(<http://sk.wikipedia.org/wiki/JozefPsotka?oldid=1936485>).

^{viii} 1976-J pilíř. Československá expedice dokončuje trasu svého vlastního pokusu z roku 1973. Cesta vede J pilířem na J vrchol, dále JV hřebenem. Na J vrchol (8010m) vystupuje postupně 11 členů expedice. Dva z nich - Karel Schubert a Milan Kriššák - vystupují na hlavní vrchol hory. S nimi zlézá Makalu i Jose Camprubi ze španělské expedice postupující JV hřebenem. Karel Schubert zemřel při sestupu. Cesta J pilířem nebyla dosud zopakována (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Makalu>).

^{ix} Štít Ismoili Somoního (bývalý Stalinův štít, později Štít komunismu, ruský пик Коммунизма, Pik Kommunizma) 7 495 m. Vrchol je pojmenován po Ismáilovi Sámáním, perském emírovi z dynastie Sámánovců. Celý název se dá přeložit jako Štít Ismáíla Sámáního.

^x RNDr. Jan Kounický, CSc.

^{xi} pokud nezuří počasí roku 2014 (poznámka roku 2014)

^{xii} ústředí distriktu Manang